

ACHTER DE SCHERMEN

NIEUWSBRIEF VAN HET WILLEM ELSSCHOT GENOOTSCHAP

Een held van weleer

*Een lectuur van het gedicht 'Van der Lubbe' (1934)
van Willem Elsschot*

Odile Heynders

In dit nummer

Odile Heynders
Een held van weleer

Ida De Ridder
Brief aan Nora

Erik Rinckhout
Dwaalspoor

Peter Vandermeersch
Het socialisme zal gezellig zijn

Cyriel Van Tilborgh
Het Elsschotjaar 2007... 2010

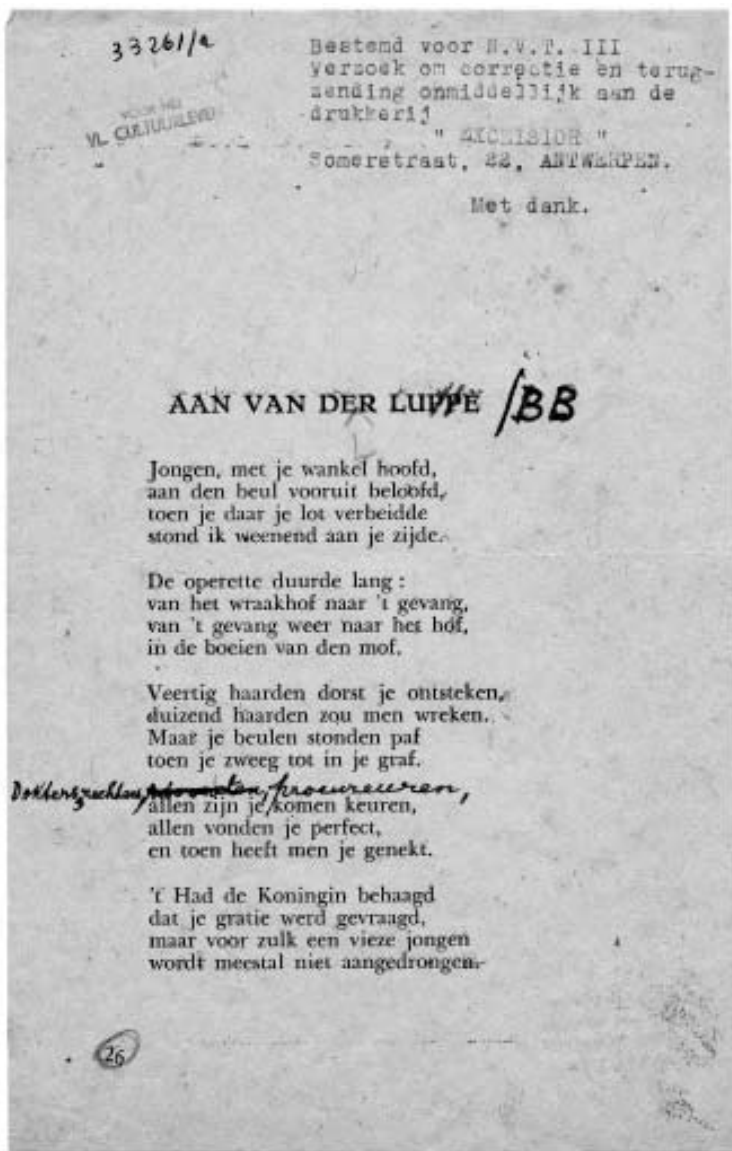
Elsschottiana

Bij het lezen van een gedicht gaat het er om een nauwgezette én creatieve analyse te geven van de tekst als cultuuruiting. Lezen is meer dan het ontleden van woorden en grammaticale constructies of het aanreiken van annotaties en commentaar. Een lezer moet zich naar mijn mening dienend opstellen, maar zich ook actief inzetten om de complexiteit van het geschrevene te doorgronden en aan te vullen. Naast elke tekst kunnen andere teksten geplaatst worden om zo een nieuw netwerk van betekenismogelijkheden tot stand te brengen. Dit met elkaar verbinden en in dialoog zetten van verschillende teksten noemde ik elders 'corresponderend lezen'. Corresponderend lezen houdt in dat er sprake is van contact, overeenstemming of aansluiting van het ene gedicht op het andere of van het ene oeuvre op een ander. In de confrontatie van verschillende gedichten wordt het specifieke, maar ook het vergelijkbare van teksten duidelijk. Ook hier wil ik een corresponderende exercitie uitvoeren. Beginpunt is het fascinerende gedicht 'Van der Lubbe', opgebouwd uit elf strofen van vier rijmende regels (aa/bb). Het werd in januari 1934 geschreven en opgedragen aan Simon Vestdijk, die op zijn beurt ook een gedicht over Van der Lubbe schreef ('Grafchrift'). Ik zal Elsschots gedicht strofe voor strofe analyseren, om het vervolgens in verband te brengen met teksten van Herman de Coninck en Dirk van Bastelaere.

Jongen, met je wankel hoofd
aan de beul vooruit beloofd,
toen je daar je lot verbeidde
stond ik weenend aan je zijde.

In zijn bijdrage aan een vorig nummer van *Achter de schermen* noemde Wiel Kusters de aanspreking het opvallendste kenmerk van Elsschots poëzie. Aanspreken impliceert het zich expliciet tot iemand richten. De lezer luistert mee met moeder, Fine of andere concrete personages. Aanspreken kan ook meer abstract worden toegepast. Het gaat dan om de stijlfiguur van de apostrofe: aangesproken worden levende of dode personages die niet daadwerkelijk in de leessituatie aanwezig kunnen zijn. Dit aanspreken zou als gevolg hebben dat de lezer 'quasi meeluistert' met de aangesprokene. Ook 'Van der Lubbe' zou een dergelijke geapostrofeerde figuur zijn.

Lezend in het gedicht 'Van der Lubbe' kunnen we echter vaststellen dat de binnen de context van dit ene gedicht verschillende vormen van aanspreken door elkaar heen gebruikt worden. Er zijn als het ware gradaties van 'meeluisteren' met dichter en aange-

Door Elsschot verbeterde drukproef van 'Aan Van der Lubbe' voor het *Nieuw Vlaams Tijdschrift*, 1946 (collectie AMVC-Letterenhuis).

sprokene, die voortkomen uit twee verschillende mededelingen die de spreker wil doen. Hij wil Van der Lubbe een hart onder de riem steken en hij wil het Nederlandse volk bekritisieren vanwege het (niet) optreden in deze zaak.

Elsschot

Het gedicht begint met een aanspreking, 'Jongen', die onmiddellijk indringender wordt. De dichtertelijke spreker zegt al in regel vier dat hij 'weenend aan je zijde' stond. Ik geloof dat het in deze aanvangsscène niet gaat om het 'quasi-meeluisteren' van de lezer. Integendeel, we worden door het directe 'Jongen, met je wankel hoofd' en door het 'weenend aan je zijde' verondersteld *dichtbij* te zijn. De dichter acht ons op de hoogte van de feiten en foto's uit Leipzig. We zien de gebogen nek van de door zijn hongerstaking verzwakte Marinus van der Lubbe. Hij zit als een *zombie* in de rechtszaal.

De operette duurde lang:
van het wraakhof naar 't gevang,
van 't gevang weer naar het hof,
in de boeien van den mof.

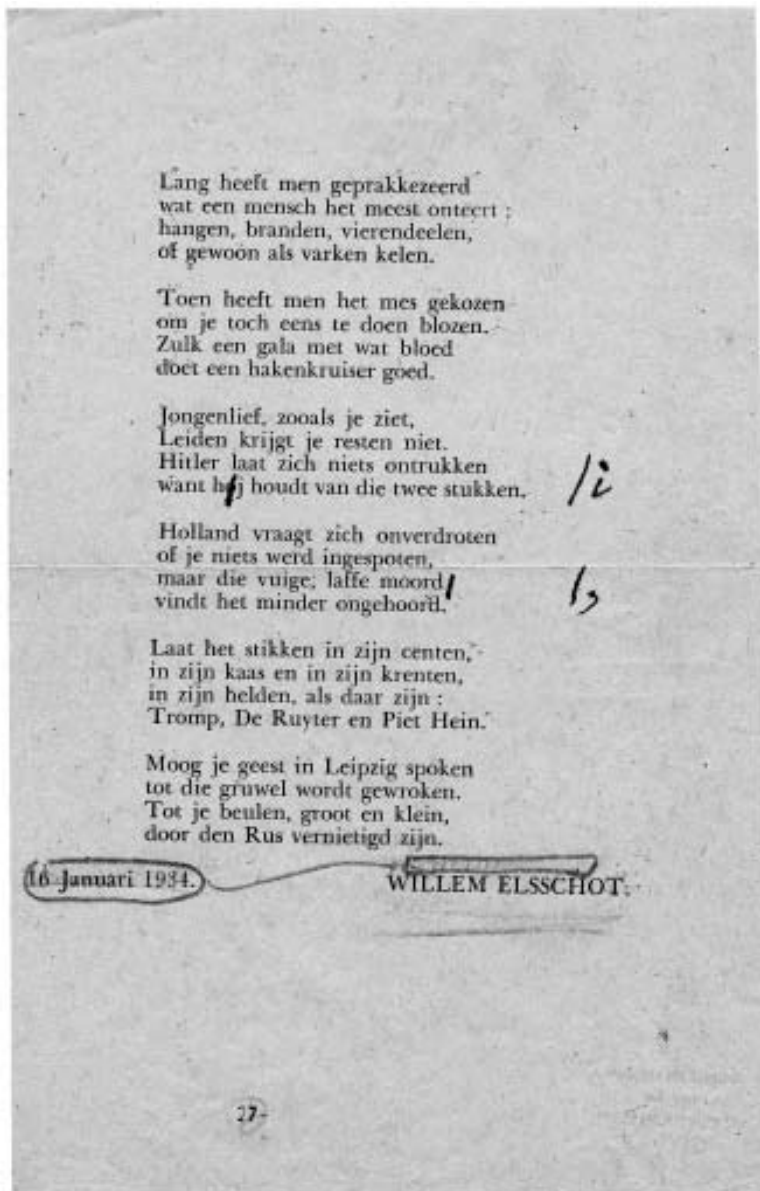
Van het directe aanspreken, het tonen van compassie met de jongen, gaat de lyrische stem over tot een meer afstandelijke kritiek op het juridische proces. Met een treffende metafoor wordt het drie maanden durende proces beschreven als 'operette'. Het speelde zich af in een 'wraakhof' dat middeleeuwse connotaties oproept. Let wel, we spreken hier over een proces in 1933, in een land dat, hoewel Adolf Hitler inmiddels de macht heeft genomen, door zijn westelijke buur nog niet als vijand wordt beschouwd. Een artikel uit *De Telegraaf* van 26 september 1933 spreekt nog over de 'eerlijkheid en onbevooroordeelde berechting door het rijksgerechtshof'. Maar degene die hier spreekt heeft weinig sympathie voor de Duitsers en gebruikt al het scheldwoord 'mof'.

Veertig haarden dorst je ontsteken,
duizend haarden zou men wreken,
maar je beulen stonden paf
toen je zweeg tot in je graf.

Dokters, rechters, procureuren,
allen zijn je komen keuren,
allen vonden je perfect,
en toen heeft men je genekt.

't Had de Koningin behaagd
dat je gratie werd gevraagd,
maar voor zulk een vieze jongen
wordt meestal niet aangedrongen.

Het gedicht wordt in strofe drie tot en met zeven een vlot rijmende beschrijving van wat tijdens het proces plaatsvond. Van der Lubbe was op 27 februari 1933 gearresteerd op beschuldiging van het in brand steken van het Rijksdaggebouw. Vier andere communisten werden ook gevangen genomen. Het proces begon op 21 september 1933 en duurde tot 23 december. Tijdens het proces heeft Van der Lubbe niet gesproken. Hij werd ter dood veroordeeld. De andere verdachten werden vrijgesproken. De lyrische stem wijst erop dat de straf te zwaar was, omdat hij gebaseerd was op 'duizend' brandhaarden. Opvallend is dat hij er niet aan lijkt te twifelen dat Van der Lubbe schuldig was: 'veertig haarden dorst je ontsteken'. In de volgende twee strofen wordt verteld dat deskundigen de veroordeelde kwamen onderzoeken en dat de koningin nagelaten heeft op een gratieverzoek bij de Duitse regering aan te dringen. Deze strofen maken ondanks rijm en ritme een meer verhalende dan lyrische indruk totdat in de laatste regels van strofe vijf de vertelstem terugspringt naar

Lang heeft men geprakkezeerd
wat een mensch het meest onteert:
hangen, branden, vierendeelen,
of gewoon als varken kelen.

Toen heeft men het mes gekozen
om je toch eens te doen blozen.
Zulk een gala met wat bloed
doet een hakenkruiser goed.

Jongenlief, zooals je ziet,
Leiden krijgt je resten niet.
Hitler laat zich niets ontrukken
want hij houdt van die twee stukken. 12

Holland vraagt zich onverdroten
of je niets werd ingespoten,
maar die vuige, laffe moord
vindt het minder ongehoort. 13

Laat het stikken in zijn centen,
in zijn kaas en in zijn krenten,
in zijn helden, als daar zijn:
Tromp, De Ruyter en Piet Hein.

Moog je geest in Leipzig spoken
tot die gruwel wordt gewroken,
tot je beulen, groot en klein,
door den Rus vernietigd zijn.

16 Januari 1934.

WILLEM ELSSCHOT.

27

de intieme toenadering uit de eerste strofe: 'voor zulk een vieze jongen' lijkt uitgesproken te worden om opnieuw compassie te tonen.

Lang heeft men geprakkezeerd
wat een mensch het meest onteert,
hangen, branden, vierendeelen
of gewoon als varken kelen.

Toen heeft men het mes gekozen
om je toch eens te doen blozen,
want zoo'n gala met wat bloed
doet een hakenkruiser goed.

Op 10 januari viel het hoofd van Van der Lubbe onder de valbijl. De rechtspraak was niet zuiver geweest; op brandstichting stond maximaal vijftien jaar gevangenisstraf. Van der Lubbe lijkt de speelbal geworden van politieke tegenkrachten: nazi's versus communisten en sociaal-democraten. Volgens het *Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland* sugge-

eerde de Komintern dat de Hollander door de nazi's gebruikt was omdat hij zwakbegaafd en homo geweest zou zijn. De lyrische stem uit het gedicht voelt geen sympathie voor de 'hakenkruiser' die teveel op bloed belust is, maar spreekt zich nergens openlijk uit over het politieke spel. In strofe zes wordt gezinspeeld op een algemeen menselijke neiging tot moord en doodslag.

Jongenlief, zooals je ziet,
Leiden krijgt je resten niet.
Hitler laat zich niets ontrukken
want hij houdt van die twee stukken.

Holland vraagt nu onverdroten
of je niets werd ingespoten,
maar die vuige, laffe moord
vindt het minder ongehoort.

Laat het stikken in zijn centen,
in zijn kaas en in zijn krenten,
in zijn helden, als daar zijn:
Tromp, De Ruyter en Piet Hein.

Moog je geest in Leipzig spoken
tot die gruwel wordt gewroken,
tot je beulen, groot en klein,
door den Rus vernietigd zijn.

Strofe acht begint opnieuw met aanspreken, in dit geval het apostroferen van de jongenlief die inmiddels niet meer bestaat. Zijn hoofd – in de eerste strofe nog wankel – werd van het lichaam gehakt. De familie kreeg geen toestemming om het (weer aan elkaar genaaid!) stoffelijk overschot mee te nemen naar zijn geboorteplaats Leiden. De apostrofe bevestigt hier meer nog dan in de beginstrofe het kunstmatige, poëtische spreken: de 'Jongenlief' is alleen nog 'resten' of 'stukken'. Wordt hij hier, enigszins macaber, aangespoord zijn eigen gedeeldheid te zien? De retoriek wordt in de slotstrofe voortgezet: de wens wordt uitgesproken dat Van der Lubbes geest in Leipzig zal blijven ronddolen tot de stad door de Rus zal worden verwoest.

Strofen negen en tien bieden de moraal van het verhaal: het zelfvoldane Holland maakt zich druk om details – zoals de vraag of Van der Lubbe gedrogeerd werd – en heeft zich niet krachtig genoeg verzet tegen de veroordeling: de 'laffe moord'. Holland heeft zijn helden, stevige zeelieden, en kan daar geen terreurdaad van een arbeider naast hebben.

Ik vind dit een fascinerend gedicht, omdat het refereert aan de weinig succesvolle biografie van een Leidse jongen. Armoede, gebrek aan educatie en daaruit volgend onaan-gepastheid zijn de sociale motieven van Van der Lubbes leven. Massawerkloosheid, communisme en facisme vor-

Een gat in mijn cultuur

Bavo Dhooge heeft drie nieuwe boeken: de kinderboeken *Satergeschater* en *Sus Octopus*, en de absurdistische korte roman *Smile*. ‘Ik heb onlangs pas voor het eerst *Kaas* van Willem Elsschot gelezen. Een gat in mijn cultuur, en dat was een openbaring. Om de een of andere reden is dit meesterwerkje door de mazen van het net geglipt. Ook op school is het aan ons voorbijgegaan. Maar alles klopt wat ik erover had gelezen en gehoord. Meesterlijk in zijn bedrieglijke eenvoud, speelt en toch aangrijpend en vol tristesse. Elsschot weet als geen ander een antiheld van vlees en bloed te scheppen die waardig triomfeert in zijn nederlaag. Bijna onbegrijpelijk dat dit in de jaren dertig werd neergepend. Net zoals de zogenaamde simpele hardboiled-techniek van generatiegenoot James M. Cain, wordt ook deze nieuwe zakelijkheid fel onderschat. Het *Verzameld werk* van Willem Elsschot bij Querido zal mijn nachtkastje permanent sieren.’

‘Tip van de insider’. In: *Het Nieuwsblad* (27 oktober 2005).

men het historisch kader. Maar het gedicht is ook fascinerend omdat de dichtsterlijke stem een tweeslachtige positie inneemt. Hij stelt zich op naast het slachtoffer: ‘stond ik weenend aan je zijde’. Maar hij houdt zich tegelijkertijd afzijdig van te expliciete politieke uitspraken. Het communisme wordt niet genoemd, hoogstens zou het schuil kunnen gaan in ‘den Rus’ uit de slotregel. De Duitser wordt met ‘mof’ en ‘hakenkruiser’ te kijk gezet, maar ook veralgemeend. De naam ‘Van der Lubbe’ wordt alleen in de titel uitgesproken. Nergens in het gedicht wordt de jongen Rinus genoemd, zoals zijn roepnaam luidde.

De Coninck

Het is tijd voor een ander gedicht, waarmee ik de betekeniscontext van ‘Van der Lubbe’ wil vergroten. Het gedicht ‘Vijf manieren om een mens te doden’ werd geschreven door Herman de Coninck. Het werd in 1967 gepubliceerd in jaargang 6 van *Ruimten* en in 1969 opgenomen in *De lenige liefde*. In vijf strofen worden vijf manieren van doden gepresenteerd. Het zijn heel specifieke manieren: je kunt iemand vastspijkeren op een houten plank die hij eerst zelf naar de top van de heuvel heeft gesjouwd. Je kunt iemand met een lans doorboren, maar daarvoor heb je wel witte paarden nodig, Engelse bomen, mannen met pijl en boog, twee vlaggen, een prins en een kasteel. Dan volgt in de derde strofe een derde manier om een mens te doden: stop hem in een loopgraaf en blaas mosterdgas over hem heen.

Zonder adel erbij kun je, als de wind
gunstig staat, gas op hem loslaten. Maar dan heb je
een mijl modder nodig, doorsneden met dijken,
om nog te zwijgen van zwarte laarzen, bomkraters,
nog meer modder, een rattenplaag, een dozijn
[liederen
en enkele ronde, stalen helmen.

De vierde manier van doden gebeurt vanuit een vliegtuig door ‘het overhalen van een hefboompje’. Zonder dit te expliciteren refereert De Coninck aan bommen op Vietnam of een ander land ‘dat niemand nodig heeft gedurende vele jaren’. In de slotstrofe volgt de conclusie:

Dit zijn, zoals gezegd, omslachtige manieren
om een mens te doden. Eenvoudiger, direct en veel
[keuriger
is: vaststellen dat hij ergens in het midden van de
twintigste eeuw leeft, en hem daar laten.

Net als in het gedicht van Elsschot neemt de lyrische stem hier een dubbelzinnige positie in. Hij levert commentaar op de geschiedenis en toont mededogen met de eenling: een mens achtergelaten in het midden van de twintigste eeuw. Een mens die gedood zal gaan worden. *Humanisme* is een treffend woord voor de wereldbeschouwing van beide dichters. Zij halen de geschiedenis in de poëzie binnen, en benadrukken tegelijkertijd dat het individu daarin centraal én alleen staat.

Treffend is dat in De Conincks gedicht een derde vorm van aanspreken wordt geïntroduceerd. Er is nu geen ik-spreker die zich aan de zijde van een concrete aangesprokene plaatst; er is geen lyrisch ik dat een gestorvene apostrofeert. Maar er is een zich op de achtergrond houdende spreker die *zogenaamd* vanuit neutrale positie schrijft over het doden van een mens en daarbij tot negen keer toe ‘je’ gebruikt. In dit uit de spreektaal afkomstige gebruik van ‘je’ wordt een ervaring generiek gemaakt. Het door herhaling benadrukte ‘je’ impliceert een zekere betrokkenheid van de ‘ik’ bij deze historische manieren van doden en wijst tegelijkertijd op de depersonalisering van schuld. Wat mij intrigeert in beide gedichten is, dat de lyrische stem de historische of politieke werkelijkheid in de poëzie aan de orde wil stellen, maar zich kennelijk ook realiseert dat de poëtische vorm de eis van afstandname stelt. Distantiëring en een zekere mate van ironie zijn in beide gedichten middelen om directe politieke betrokkenheid uit de poëzie weg te houden.

Van Bastelaere

Er is een tweede gedicht, of beter gezegd een reeks van gedichten, die ik naast ‘Van der Lubbe’ zou willen plaatsen. Het gaat om ‘18 oktober 1977’ uit de bundel *Hartswe-dervaren* van Dirk van Bastelaere. In tien gedichten wordt perspectief geboden op de politieke ontwikkelingen rond

Donker gekleurde weemoed

Allebei geboren in 1882, debuteerden zij in het tweede decennium van de twintigste eeuw en vielen onmiddellijk op door hun heldere, van alle franjes en tierelantijntjes verstoken, aan spreektaal refererende, ‘zakelijke’ schriftuur, die haaks stond op de quasi-inventieve, ‘literaire’ taal waarvan hun tijdgenoten zich bedienden. Pas begin jaren dertig, onder impuls van het tijdschrift *Forum* en het door de redactie daarvan aangehangen adagium dat in de literatuur ‘de vent’ belangrijker was dan ‘de vorm’, braken zij op ruimere schaal door: Elsschot publiceerde *Kaas*, en Nescio’s eerste boek, de in 1918 verschenen verhalenbundel *Dichterje. De uitvreter. Titaantjes*, werd eindelijk herdrukt. Elsschot overleed in 1960, Nescio een jaar later, maar spijs de hoge leeftijd die zij bereikten, is hun oeuvre qua omvang beperkt gebleven. Ze waren dan ook niet enkel schrijvers, maar tevens zakenlui. Vandaar ook hun pseudoniemen. Vandaar wellicht ook de verbittering die, wars van de literaire erkenning die hun te beurt viel, na verloop van tijd hun weemoed zo donker begon te kleuren.

Christophe Vekeman, ‘Jaloers op water’. In: *De Morgen* (25 januari 2006).

de *Rote Armee Fraktion* in wat wel de ‘Duitse herfst’ wordt genoemd. Na de ontvoering van een industrieel in september en de kaping van een vliegtuig door met de RAF sympathiserende Palestijnen werden drie leden van de RAF op 18 oktober 1977 dood in hun gevangencellen in Stammheim aangetroffen. Het leek erop dat Andreas Baader, Gudrun Ensslin en Jan-Carl Raspe zelfmoord hadden gepleegd. Ze waren tot levenslang veroordeeld. Maar de zelfmoorden bleven ‘umstritten’. Van Bastelaere schreef zijn gedichten bij schilderijen van de Duitse schilder Gerhard Richter. De lyrische stem levert in het achtste gedicht, ‘Onverrichter zake’, commentaar op het politieke gehalte van kunst:

Dames en heren,

De staat,

De kunst, dat herinnert u zich. Dat is, zoals u zich
[herinnert.

Welkom, in wat zich geschiedenis noemt, zonder titel,
[waar-

op een afbeeldingsverbod rust, in het modernisme.

Een steekvlam

in de brander,

zegt de rug

van de engel, *ticker-tape*, want alleen het afval, het
verstorvene, dat losraakt als verstikte windels komt

[hem on-

der de ogen.

Het is de kunst, die we kennen.

Ook hier zien we een aanspreekvorm, nu direct gericht aan ons: de lezers, die het gedicht lezen en/of de schilderijen van Richter aanschouwen. We worden welkom geheten in ‘wat zich geschiedenis noemt’ en ‘waarop een afbeeldingsverbod rust’. Gaat het hier om een specifieke vorm van geschiedenis die niet afgebeeld mag worden? Mogen we de RAF-geschiedenis niet in herinnering houden? – maar herinnert niet elke generatiegenoot van Van Bastelaere, opgegroeid in de jaren zeventig, zich de televisie-beelden? Of gaat het hier om de *onmogelijkheid* van afbeelden op foto’s en schilderijen omdat de historische feiten onzichtbaar zijn? Zijn Ennslin, Rape, Baader werkelijk ‘*Erschossene*’ geweest, zoals de lyrische stem in het vijfde gedicht suggereert?

Elsschot, De Coninck en Van Bastelaere ‘gebruiken’ de geschiedenis in hun poëzie. Zij tonen hun engagement zonder expliciet politiek betrokken te zijn. Zij engageren zich met het individu dat uiteindelijk alleen staat op het moment van zijn dood door omstandigheden. Van Marinus van der Lubbe naar Andreas Baader is geen grote stap. Zij stonden in de twintigste-eeuwse geschiedenis. Er zijn *meer dan vijf* manieren om een mens te doden.

Literatuur

Voor het gedicht van Elsschot maakte ik gebruik van de editie *Verzen*. Ed. Peter de Bruijn e.a., Amsterdam 2004, 29-30 (Volledig werk, 10). Wiel Kusters schreef over de aanspreking bij Elsschot in ‘De afstand verbreken. Over het gedicht “Tot den Arme” (1910) van Willem Elsschot’, in: *Achter de schermen*, 7, 1-2 (maart 2005), 1-5. Het artikel uit *De Telegraaf* is opgenomen in Geert Mak & René van Stipriaan, *Ooggetuigen van de wereldgeschiedenis in meer dan honderd reportages*. Amsterdam 2004, 196. Het lemma over Van der Lubbe in het *Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland* is online te raadplegen (www.ijsg.nl/bwsa/bios/lubbe.html). Het gedicht van Herman de Coninck komt uit *De gedichten. Deel 1: Gebundelde en nagelaten gedichten*. Ed. Hugo Brems. Vierde druk. Amsterdam 2000, 93-94. Dirk van Bastelaeres *Hartswedervaren* verscheen in 2000 bij uitgeverij Atlas in Amsterdam/Antwerpen (de cyclus ‘18 oktober 1977’ staat op p. 54-67).

Odile Heynders (1961) is als universitair hoofddocent Theorie en geschiedenis van de literatuur verbonden aan de Universiteit van Tilburg. Haar boek over het corresponderend lezen van poëzie – *Correspondenties. Gedichten lezen met gedichten* – verschijnt dit voorjaar bij de Amsterdam University Press.

Brief aan Nora

14 november 1950 – 28 december 2005

Ida De Ridder

Maar al 't geklaag en dof gesnik, [...] het kon uw stem niet op doen klinken, noch licht ontsteken in uw blik.
(Willem Elsschot)

Je bezat een speciale gave: de meest zwijgzamen doorbraken die muur van stilte in je bijzijn. Zo ook je grootvader: met jou voerde hij raadselachtige gesprekken, zoals te Mechelen, toen jullie in de kruidtuin op wandel waren. Voor het imposante beeld van Dodoens vroeg je waarom die meneer een bloempje in de hand hield. Je grootvader vertelde over het leven van deze grote botanicus. Dan wilde je weten waarom pa zelf ook een bloempje droeg, doelend op het purperen knoepje in zijn knoopsgat. 'Dat bloempje heb jij voor mij geplukt! Ik draag het altijd en het verwelkt nooit'. Tevreden met deze magische woorden stapten jullie verder, het kleine meisje dat in wonderen geloofde aan de hand van de grote tovenaara! En toen je in Antwerpen vroeg waarom zo vele mensen hem groetten, was je tevreden met zijn antwoord: 'omdat jij bij me bent'. Je had nog heel wat herinneringen aan die bijzondere grootvader, maar je bent er niet meer om het te vertellen.

Toen in mei van vorig jaar het vonnis 'pancreaskanker' viel, besepte je dat je leven nog maar kort zou duren. Je trouwde met Wim – jullie waren al zo lang samen. Er was nog zoveel te regelen, en jullie huwelijk maakte alles eenvoudiger. Met het afscheid zo dichtbij, waren jullie die laatste maanden schrijnend gelukkig. Voor je verjaardag, vertrokken jullie naar Tunesië, wel wetend dat dit je laatste verre reis zou worden. Hoe de chemotherapie je lichaam ook aantastte, je klaagde nooit, je lach verliet je niet. Elk bezoek van je, elk gesprek met jou was een geschenk. Hoe zwak je ook was, je wilde je verjaardag vieren: een onuitgesproken afscheid. Toen de behandeling je even respijt gaf, kon het op 4 december gebeuren. Familie en vrienden kwamen van ver, met bloemen en geschenken, die je welgemoed aanvaardde. Al werd je zieker, je huiskamer bleef gezellig, je slaapkamer knus. Niets verried dat je einde zo dichtbij was, niets belemmerde je uitzicht op het leven.

Op 23 december was je kracht opgebruikt: de vertrouwde middelen werkten niet. Wij stelden een beurtrol op die reikte tot ver na Nieuwjaar: er zou altijd iemand van ons aanwezig zijn, naast Wim. Op kerstdag vroeg je naar mij. 'Ik wil niet naar het ziekenhuis' was de boodschap. En zo

geschiedde. Tot het einde bleef je in je vertrouwde omgeving met Wim naast je, die elke wenk begreep, die je verzorgde, die je hielp. Je laatste nacht verliep rustig, maar 's morgens had een allesoverheersende pijn je definitief in zijn greep. Dr. Jan Maniewski haastte zich naar je toe: telkens en telkens weer probeerde hij met steeds zwaardere sedatieven je enige verlichting te brengen. Tevergeefs. Je vroeg om niet meer wakker te worden. Jan bleef bij je als een gewetensvol geneesheer, als een begripvol mens, als een liefdevolle neef: hij kapte de doornen. Na vier eindeloze uren, kwam eindelijk de uitvoerende dokter. Je moest hem immers zelf te kennen geven dat het nu moest gebeuren.

Je nam afscheid van al je geliefden, de ene na de andere. Je noemde onze namen, omarmde ons, en dan ben je bewust gestorven in Wims armen. Met een glimlach. De leegte die ik moet dragen weegt zwaar. Ik weet dat vrienden af en toe aan mij denken met mededogen en sympathie. Dat helpt om de grote verlatenheid te aanvaarden. Maar, hoe moet ik nu verder? Was ik een componist, ik componeerde een lamento, maar ik ben geen componist. Was ik een kunstschilder, ik schilderde je beeltenis, maar ik ben geen kunstschilder. Was ik een dichter, ik dichtte een elegie, maar ik ben geen dichter: mijn pen weigert mijn woorden. Iemand schreef, lang geleden:

Geen drank noch lekker eten,
geen vreugd' of gene smart
die ooit mij zóó verhardt
dat ik U durf vergeten.

Met deze versregels sluit ik mijn brief af.

Ida De Ridder en haar dochter Nora Dequeecker
(collectie Erven Elsschot).

Dwaalspoor

Erik Rinckhout

Het Dwaallicht werd bijna zestig jaar geleden gepubliceerd, in november 1946. November, het is geen maand als een andere. Laarmans en zijn drie Afghanen lopen ook al in november door de straten van deze stad, zij het dan in het onheilspellende jaar 1938 op een al even onheilspellende, gure en natte novemberavond. Dat het nog veel onheilspellender kan, hoorde ik vanochtend op de radio. In Brugge werden een zwarte man en zijn vriend in elkaar geslagen en levensgevaarlijk gewond door drie blanke mannen. Het schijnt dat de zwarte man en zijn vriend de weg vroegen, ze waren verdwaald. Helaas kwamen zij geen Laarmans tegen.

De reden van onze aanwezigheid hier, op deze plek, ligt voor de hand. We bevinden ons in het hart van *Dwaallicht*-land, de Sint-Andrieswijk, de vroegere Parochie van Misericordie, een havenkwartier. De Kloosterstraat en de Lange Ridderstraat liggen om de hoek. Het Politiebureau der Vierde Wijk, waar Laarmans vriendelijk geholpen wordt maar zijn Afghaanse *compagnon de route* hardhandig wordt binnengesleurd, bevindt zich aan de overkant, op de hoek van het plein. Het is begin jaren zestig een wijkbibliotheek geworden – en, gelukkig maar, die gaat binnenkort weer open, na jaren van verwaarlozing.

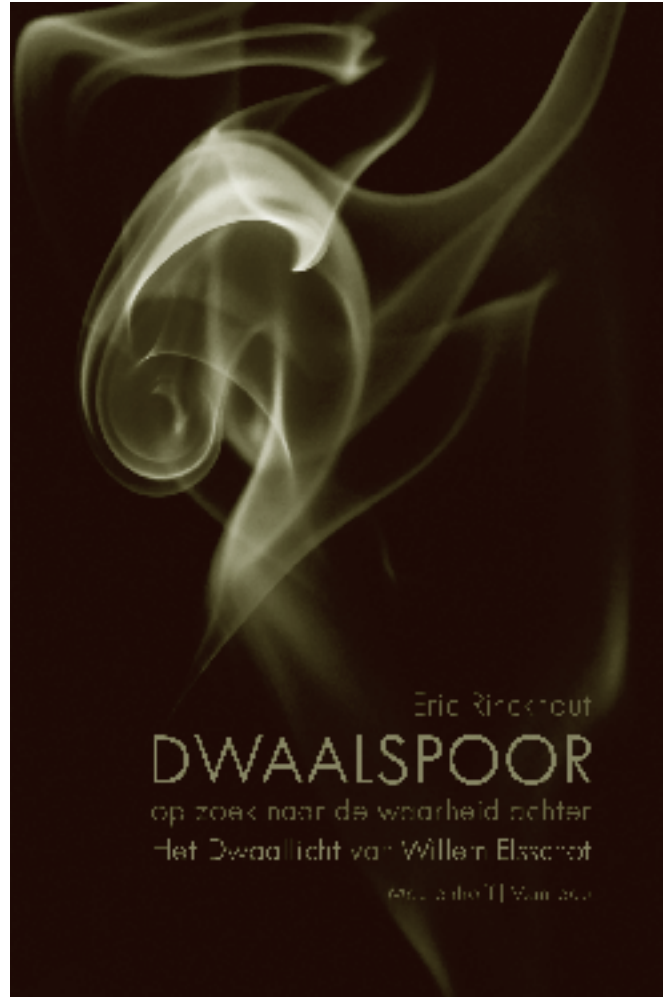
Het zou een genereus gebaar van deze stad kunnen zijn – en ik had graag willen profiteren van de aanwezigheid van de burgemeester, maar helaas is hij verhinderd – om aan de gevel van dit typische negentiende-eeuwse pand een verwijzing naar Elsschots *Dwaallicht* aan te brengen. Het is het enige gebouw op de hele *Dwaallicht*-route dat nog min of meer in originele staat is en dat tegelijk het decor vormt van een cruciale scène in het boek. Nog

E L S S C H O T T I A N A

Reclame als entertainment

Ik zie reclame als een vorm van entertainment. Vakmanschap is daar zeer belangrijk: als Willem Elsschot een gedicht schrijft als reclame voor mosterd van Tienteyn, dan blijft dat een Elsschotgedicht. Zo wil ik zelf ook reclame maken.

Frank van Passel geïnterviewd door Sofie Albrecht. In: *Knack* (29 maart 2006).

fraaier zou natuurlijk zijn dat er een Elsschot-kamertje wordt ingericht. Daar kunnen komende generaties lezers dan kennis maken met het werk van een van onze grootste twintigste-eeuwse schrijvers.

Willem Elsschot is onverbreekelijk met deze stad verbonden maar ontstijgt die tegelijkertijd met gemak. *Het Dwaallicht* mag zich dan in Antwerpen afspeelen, zelfs nadrukkelijk in het Antwerpen van november 1938 met zijn opkomend fascisme en de om zich heen grijpende vreemdelingenhaat, het is ook een breed boek waarin Elsschot zijn ruimhartig humanisme, zijn linkse dwarsigheid en zijn romantische belijdenis van het communisme uitdraagt. Het zijn begrippen, ik besef het, die bijna prehistorisch klinken in onze post-ideologische tijden van schone schijn en vluchtige inhoud.

E L S S C H O T T I A N A

Less is more

De liefde voor Elsschot is groot, maar ze kwam niet vanzelf. Er was een tweede lektuur voor nodig, ten tijde van de revival in de jaren tachtig. 'Ik kocht het verzameld werk tijdens een regenachtige vakantie aan zee. En las het in één ruk uit. Vooral de stijl fascineert me. Er staat geen woord teveel. De voorkeur voor Elsschot hangt samen met mijn obsessie met de klare lijn, *less is more*. Maar pas als de schrijver ons een blik gunt in de interne keuken, besef je hoeveel moeite het hem gekost heeft om een tekst te maken die zo vlot leest.'

Geert van der Speeten, 'Patrick Janssens in de bibliotheek van De Singel'. In: *De Standaard* (18 april 2006).

Het Dwaallicht is in zijn compacte complexiteit – een boekje van ocharme 99 ruim bedrukte bladzijden – het meest openhartige, autobiografische, erotische en tedere verhaal van Elsschot. Het sarcasme van *Het Tankschip* is nergens te bespeuren. Het persoonlijke is politiek, ook voor Elsschot. In zijn gedaante van Laarmans toont hij zich een kwetsbare, eerlijke mens. Elsschot schrijft en schrijft, en onder zijn pen gaat Laarmans, voetje voor voetje, met het verstrijken van de avond, de confrontatie aan met zichzelf. Een man, blijkbaar, vol tegenstrijdigheden, vol verlangens en wroeging, vol gevoelens en schuld. Ik denk dat hij mededogen en begrip vraagt. Kijk, dit ben ik, lijkt hij te zeggen. En kijk, die drie Afghaanse jongens, ze zijn zo verschillend van mij en van ons, en toch gelijken we zo op elkaar. Aanvaard hen zoals zij zijn, aanvaard ook mij zoals ik ben.

Het is een niet mis te verstane boodschap, bewust gesitueerd in 1938, geschreven tussen 1944 en 1946, een tijd waarin eerst het fascisme dreigde, het einde van de oorlog voor hoop en verwarring zorgde, en even later het communisme plots van vriend tot vijand werd. Elsschot beseft dit alles – hij is geen politiek analfabeet – en kiest positie in dit boek. Door *Het Dwaallicht* weer in deze stad en in zijn tijd van rijping en ontstaan te situeren, werd mij veel duidelijk.

Klefhed was Elsschot vreemd. Er zit genoeg wrijving tussen Laarmans en zijn drie zwartjes, en er is genoeg eigenbelang in het spel, eigenbelang dat hen samen drijft en toch verdeelt, om de spanning in dit verhaal te handhaven. Een verhaal waarin Laarmans van de ene vergissing naar het andere misverstand stapt. Het verhaal zelf kan één grote misleiding zijn. *Het Dwaallicht* geeft zijn geheimen moeilijk prijs. Het is ongenaakbaar net als zijn schrijver.

Ik besluit, zij het op een wat sombere noot. Het Antwerpen van Elsschot is hard veranderd en de getuigen

sterven. Het schrijven van mijn boekje is omfloerst geweest door de dood. Toen ik eraan begon, stierf Anna De Ridder, een van de dochters van Alfons De Ridder. Even heb ik gecorrespondeerd met Jan De Ridder, de toen nog in leven zijnde zoon van Elsschot, maar ook hij overleed. Schrijver en cineast Frans Buyens leerde ik kennen als een gedreven en warme man. Onstuitbaar, al was hij tachtig. Zelden heb ik met iemand zo intens over *Het Dwaallicht* gepraat. Hij was bezeten, ook door de figuur van de schrijver. Buyens overleed plotseling, in mei 2004. Ons gesprek zal nooit ten einde zijn. Vanavond had ik het symbolisch eerste exemplaar van mijn boek aan mijn vader willen geven, door hem is mijn *Dwaallicht*-fascinatie begonnen. Helaas kan dat niet meer.

Woorden overleven gelukkig wel. Ik had het eerste exemplaar van *Dwaalspoor* nu aan Ida De Ridder willen overhandigen. Zij is mijn gids en criticus geweest. Maar Ida kon niet aanwezig zijn. Ik hoop dat mijn liefde voor Willem Elsschot een steun kan zijn in deze voor haar barre tijden.

Erik Rinckhout (1956) studeerde Germaanse filologie aan de Vrije Universiteit Brussel (1974-1978) en is sinds 1989 als redacteur cultuur verbonden aan de krant *De Morgen*. Op 8 mei presenteerde hij met deze toespraak in café *Het missverstand* aan de Sint-Andriesplaats te Antwerpen zijn boek *Dwaalspoor*. Op zoek naar de waarheid achter *Het Dwaallicht* van Willem Elsschot (Meulenhoff|Manteau).

E L S S C H O T T I A N A

Herlezen

Welk boek heeft u het vaakst gelezen?

'Behalve het werk van Willem Elsschot herlees ik zelden boeken. Wel herlees ik graag stripalbums van *Kuifje*, *Suske en Wiske* en *Nero*. Sommige scènes uit die oude strips staan op mijn netvlies gebrand.'

Armand Plottier, 'Pierre-Alan Volondat. Slaapwandelen op 19de-eeuwse wijze'. In: *De Morgen* (26 november 2005).

Het socialisme zal gezellig zijn

Peter Vandermeersch

Legt u het mij eens uit? Wat hebben socialisten toch met de schrijver wiens literaire erfenis wij hier elk jaar met exquisite wijnen, heerlijke schotels en vanzelfsprekend met een lezing van een eminent Elsschot-kenner mogen eren? Want Steve Stevaert, de gastspreker van vanavond, is intussen de vierde socialist in een rijtje van zes welbespraakte Elsschot-sprekers. Zij die zich al vijf jaar geleden door Cyriel Van Tilborgh lieten strikken om lid te worden van dit dure maar snelgroeïende genootschap, herinneren zich ongetwijfeld dat niemand minder dan Patrick Janssens, toen nog partijvoorzitter van de Vlaamse socialisten, de spits afbeet van deze reeks lezingen.

Destijds leefde het w.e.g. nog in de waan dat er ook in andere partijen intellectuelen werkten die zich door de zevenhonderd bladzijden van het *Verzameld werk* van Elsschot konden wurmen. In een verwoede poging van het genootschap om enig ideologisch evenwicht te creëren, nodigde men een jaar later Mark Eyskens uit. Zo hadden we na een *sos* ook een *tsjeef*. En het moet gezegd worden, de christendemocraat kweet zich met brio van zijn taak.

Voor een liberaal werd het alweer zoeken. Geen van de wat bekendere vld'ers bleek Elsschot te kennen, en omdat de lezing in het Nederlands moest zijn kwam Herman De Croo niet in aanmerking, en dus werd dit genootschap verplicht om Frits Bolkestein uit Nederland te importeren. Toen dat liberale experiment niet geheel lukte, besloten Cyriel en de andere leden van het genootschap die over de naam van de spreker beslisten – besloot Cyriel, dus – om naar de veilige rode stal terug te keren. Twee jaar geleden kregen we dan ook de Leuenaar Louis Tobback voorgeschoteld. Vorig jaar werd het zijn Gentse partijgenoot, de strafpleiter Piet Van Eeckhaut, en nu dus trekken we vol verwachting naar het Limburg van Steve Stevaert.

Ik wil u alvast waarschuwen. De spreker van vanavond is een klassevijand van dit genootschap. Want hij is de man die van het woord intellectueel – en dat bent per definitie allemaal, anders hoort u niet in dit genootschap thuis – een scheldwoord heeft gemaakt.

Zelf is hij, zoals genoegzaam bekend, een *selfmade man*. De grote lijnen van zijn carrière hebt u al vele keren kunnen lezen in de vaderlandse pers. Robert – zeg maar Steve –

Het zesde Willem Elsschot Benefietdiner Lijmen bij Dwaallicht, 28 maart 2006 (foto Alain Giebens).

Stevaert, werd in 1954 geboren. Op 12 april om precies te zijn. En dat moet in dit genootschap van geleerde Elsschot-kenners meteen een licht doen branden. Want Steve deelt 12 april niet alleen als geboortedag met een der grootste presidenten van de Verenigde Staten, Thomas Jefferson, het is ook de sterfdag van niemand minder dan August Borms, de advocaat, politicus, flamingant en collaborateur voor wie Willem Elsschot zijn beroemde (of is het beruchte?) gedicht heeft geschreven. Nu, toen Stevaert op 12 april 1954 geboren werd, was Borms al een jaar of acht gefusilleerd.

De *selfmade man* Stevaert werkte van zijn vijftiende af als kelner in een café, en werd cafébaas op zijn vijfentwintigste. Hij was een bijzonder bijzonder slimme cafébaas, die mij vele keren heeft uitgelegd dat je er als cafébaas moet voor zorgen dat meisjes graag naar je café komen. Want waar meisjes zijn, daar komen jongens op af. En waar jongens en meisjes samen zijn, daar draait het café. Stevaert boerde bijzonder goed. Hij ruilde met veel succes het ene café in voor het andere en onder de vleugels van Willy Claes kwam hij onvermijdelijk terecht in dat andere café dat de politiek heet.

Hij werd provincieraadslid vanaf 1982, bestendig afgevaardigde vanaf 1987, en in 1995 burgemeester van Haselt, waarmee hij meteen de eerste socialistische burgervader werd na 165 jaar katholiek bestuur. Datzelfde jaar brak Stevaert nationaal door als lid van het Vlaams parlement en heel gauw als minister van Openbare Werken, Vervoer en Ruimtelijke Ordening, Energie en als vice-minister president. ‘Mijn grootste drive is verantwoordelijkheidszin’, zei hij niet zo lang geleden in *De Standaard*. ‘Eigenlijk ben ik heel lui, kan ik uren met een glas witte wijn op een terras zitten. Soms denk ik wel eens dat naar de zee kijken, het enige is wat ik echt goed kan. Maar altijd weer overvalt me

Voormalig stadsdichter Ramsey Nasr aan het woord op het benefietdiner (foto Alain Giebens).

dan een hevig verantwoordelijkheidsbesef, en sta ik op om keihard te gaan werken’.

In 2003 hield hij het voor bekeken als minister en werd hij in opvolging van de man die hij ontdekt had en die burge-meester van Antwerpen werd, Patrick Janssens, partijvoorzitter van de SP.A. ‘Ik ben nooit echt graag minister geweest’, liet Stevaert toen optekenen. ‘Het werk op zich vond ik wel plezant, maar de hele tralala eromheen was absoluut mijn ding niet. Ik voelde me niet op mijn gemak tussen de gestelde lichamen’. Op zijn gemak of niet, als voorzitter loodste hij zijn partij, in kartel met Spirit, dat jaar naar een klinkende verkiezingsoverwinning. Stevaert haalde die achttiende mei zomaar even 604.571 voorkeurstemmen. *De Morgen* vatte de dag erop de toestand heel exact samen in een krantenkop van drie woorden in vette letters: ‘Steve is God’. Voor een man die niet in God gelooft kan dat tellen.

Zoals u zich waarschijnlijk herinnert, was het kartel met Spirit geen vanzelfsprekende zaak geweest voor heel wat socialisten. Om zijn partijgenoten te overtuigen om met de Spiritisten van Anciaux in zee te gaan gebruikte Stevaert een van de mooiste oneliners uit zijn hele carrière. Over het kartel met Spirit zei hij tot het SP.A-congres: ‘Als je voor bent, stem dan voor. Als je tegen bent, doe dan als mijn pa, en stem ook voor’. Het was niet de laatste keer dat Stevaert, die zoals u allen weet intussen gouverneur werd van de provincie Limburg, bewees dat bij hem politiek en taal twee handen op dezelfde buik zijn.

Want vergis u vooral niet in de man die straks voor u staat. Zoals aan de Franse overwegen geschreven staat ‘Un train peut en cacher un autre’, gaat er achter de ene Stevaert voortdurend een andere schuil. Ooit zei hij mij eens tijdens een lunch: ‘Peter, een intellectueel die niet kan verbergen dat hij een intellectueel is, dat is geen intellectueel’. Wel, Steve Stevaert is in die zin een grote intellectueel. Want hij verbergt de intellectueel die hij is. Hoevelen immers kennen zijn passie voor cultuur? Weten dat hij een verzamelaar van mo-

derne kunst is? Dat hij totaal weg is van Mark Rothko? Dat hij een fan is van Adamo – nou ja – maar ook van Nick Cave. Dat hij al eens een aria van Mozart meeneuriert, van toccata’s en fuga’s van Bach geniet en dat hij – het is een redelijk bewaard geheim – op verborgen momenten zelf weleens de ezel en het schildersdoek bovenhaalt. Of hij even goed is als Mark Eyskens of Rik Daems weet ik niet. Wat ik wel weet is dat intimi zeggen dat de rode verf zijn favoriete is.

Wat ik ook weet dat achter de hard werkende en soms genadeloze politicus een levensgenieter schuil gaat. Een levensgenieter die zegt dat op zijn graf het volgende epitaaf moet staan: ‘Hier lig ik. Dik tegen mijn goesting’. Verbaast het u dan nog dat deze man boeken verslindt? Werk van Michel de Montaigne, Gabriel García Márquez en Mario Vargas Llosa bijvoorbeeld. Maar ook veel ander verrassend werk.

In augustus 2004 vroeg *Het Belang van Limburg* aan Steve Stevaert wat het laatste boek was dat hij gelezen had. *Kitchen Confidential* van Anthony Bourdain, zo antwoordde Steve. Het is een auteur, zo vrees ik, die weinigen onder u, de zeer belezen leden van dit genootschap, kennen. En toch is Anthony Bourdain één van de best verkopende Amerikaanse auteurs, die nauwelijks uit de boekenhitparades is weg te branden. In tegenstelling tot de meesten van u, kent Steve Stevaert deze man en zijn werk dus wel. Als ik erbij zeg dat Bourdain een van de meest succesrijke chefkoks is in de vs, de topkok is van het restaurant Les Halles in New York City en de auteur van fantastische kookboeken, dan weet u wel meer. Ik kan u overigens zijn jongste boek heel erg aanraden: *Les Halles Cookbook: Strategies, Recipes and Techniques of Classic Bistrot Cooking*.

Stevaert leest dus kookboeken. Zoals hij zelf eens zei in een interview: ‘Tijdens het partijbureau zie ik links en rechts mensen de *Tijd* lezen. Ik doe niets liever dan in weekbladen de recepten en de restaurantbesprekingen lezen. Dat ontspant me enorm’. (Tussen haakjes: *Koken met Steve* zal zonder twijfel het meest gecoverde en meest gelezen boek van een politicus zijn. Daar kan zelfs Jean-Marie Dedecker niet tegenop.) Maar wie nu denkt dat Stevaert enkel leest hoe je het best konijn met pruimen klaarmaakt, trapt alweer in de immense val van de onderschatting die Steve voortdurend

Steve Stevaert (foto Alain Giebens).

Steve Stevaert en Ida De Ridder (foto Alain Giebens).

spant voor vriend en vooral tegenstander. Want in datzelfde interview in het *Belang* in augustus 2004, dus een jaar voor hij uitgenodigd was om hier te spreken, zegt hij bijna stilletjes tussen twee paragrafen door: ‘Zo heb ik recent het werk van Willem Elsschot opnieuw herlezen’.

Opnieuw. Herlezen. Mijnheer Stevaert. Dat wil zeggen dat u het al ten minste drie keer gelezen hebt, wat – ik wil u meteen geruststellen, waarde spreker – de meesten in deze zaal niet kunnen zeggen. U vertrekt dus al met een immense voorsprong. Ik ben ervan overtuigd dat Elsschot u graag zou hebben bezig gezien als politicus. Want hij kon gadeloos én toch met de nodige liefde politici en het politieke bedrijf beschrijven. Vooral in *De Verlossing* voert hij in de personen van de socialistische vrijdenker Pol Van Domburg en diens zwager, de smid Van Hemeldonck, bijzonder boeiende personages op. Overigens, dames en heren, waren ze zo boeiend dat het in 1921 verschenen boek tijdens de jaren dertig door het katholieke *Lectuur-Repertorium* op de lijst van ‘verboden lectuur’ werd geplaatst. Ik citeer een stukje uit hoofdstuk VIII:

Die smid had zich beroemd gemaakt als vrijdenker. Hij was voorzitter van een wijkafdeling der Jonge Socialisten en kon spreken zooals niet één. Men kende hem overall, tot in de meest verloren achterhoek der gemeentelijke bureau's. [...]

‘Pol, jongen’ zei Van Hemeldonck op een keer, ‘over drie maanden heb je de poppen aan ’t dansen. Algemeene verkiezingen, noch min noch meer, [...]. Wij hebben een prachtig programma voor die paapsche boeren: verdeling van den grond, vakscholen, invoerrechten op alles tot bescherming van den landbouw, niemand soldaat, vrijheid en nog eens vrijheid godverdomme. Vrijheid en broederschap. Ditmaal moeten zij mee. Je zal er wat van beleven.’

En hij zong Pol een nieuw lied voor, waarin gezegd werd dat de paapschen het land gedurende veertig jaar hadden uitgezogen, maar dat zij ditmaal zouden worden ingezeept, gewasschen, gebleekt en voor goed te drogen

gehangen. Pol onthield alleen het refrein:
Zij hebben ons bedrogen,
Gefopt en uitgezogen,
maar ’t was een goede les.
Want nu gaan al die gasten,
die kwanten en die kwasten
voor altijd op de flesch.

Einde citaat. De hedendaagse reclameboeren en *spin doctors* onder ons kunnen er heel wat van leren, nietwaar?

Overigens kende Elsschot het klappen van de verkiezingszweep. Als in diezelfde *Verlossing* (hoofdstuk XIII) blijkt dat de socialisten bij die Algemene Verkiezingen Mechelen, Diest en Tienen verloren hebben, erkent Van Hemeldonck:

‘t Is een zware slag, dat geef ik toe,’ [...]. ‘Maar aan Mechelen en Thienen was niets te doen. De paapschen hebben daar een week lang [gratis, PV] bier ten beste gegeven.’

‘En waarom gaven wij geen bier, vriend Van Hemeldonck?’

‘Dat strookt niet met de waardigheid van de partij’ meende de smid.

Blaffend stooft Verkammen op.

‘Waardigheid, waardigheid? De papen eruit, dáár komt het op aan. En alle middelen zijn goed, [gratis, PV] bier ook. Zoo denk ik er over.’

Maar Elsschot wist dat socialisten ook toen al moesten kunnen rekenen.

‘Je hebt mooi praten,’ zei Van Hemeldonck, ‘maar die dingen kosten geld. Neem nu maar dat er in Mechelen alléén tien duizend kiezers zijn. Dan zou toch de helft ongeveer, dus zoiets als vijf duizend met [gratis, PV] bier bewerkt moeten worden. Maar onze eigen menschen houden zich dan natuurlijk óók paapsch en drinken mee. Zal jij de rekening betalen?’

Einde citaat. Het is duidelijk. Eigenlijk wist Elsschot al in 1921 wat Steve Stevaert in 2001, tachtig jaar later, ontdekte: het socialisme zal gezellig zijn, of zal niet zijn.

(foto Alain Giebens)

Peter Vandermeersch (1961) is algemeen hoofdredacteur van de kranten *De Standaard*, *Het Nieuwsblad/De Gentenaar* en *Het Volk*. Met deze toespraak leidde hij Steve Stevaert in als spreker op het zesde Willem Elsschot Benefietdiner *Lijmen bij Dwaallicht* (Antwerpen, 28 maart 2006).

Het Elsschotjaar 2007... 2010

Niet zonder enthousiasme namen wij kennis van de ambitieuze plannen van de stad Antwerpen, die bij monde van schepen Philip Heylen meermaals met verve werden bijgekleurd in de media. Willem Elsschot zal als literair icoon Antwerpen sieren, de stad waar de schrijver werd geboren, leefde, schreef en werkte en waar hij ook is gestorven.

Wat gebeurde met Kafka in Praag, Pessoa in Lissabon en Joyce in Dublin, zou – met de nodige uitstraling – ook Elsschot ten deel vallen. Nu, bijna een jaar later, wachten wij nog steeds op de eerste officiële startvergadering van de stuurgroep, waarop wij de lange lijst met mogelijke initiatieven willen toetsen aan concrete budgetten en beschikbare mankracht. Natuurlijk zijn we ongeduldig, want 2007 komt dichterbij en een kwalitatieve invulling vraagt overleg en voorbereiding. Wij horen dat de plannen – en dus ook de budgetten – flink zijn bijgesteld en dat de stadsbekroning van Elsschot als onovertroffen meester van de stijl meer gespreid wordt in de tijd, om in 2010, vijftig jaar na zijn dood, naar een soort hoogtepunt toe te groeien. Het W.E.G. wacht af, bereid om de handen uit de mouwen te steken en flink de kar te duwen die Stad Antwerpen wil trekken.

Het laatste benefietdiner, met de Limburgse gouverneur Steve Stevaert als gastspreker en Ramsey Nasr als literaire afsluiter, kende een groot succes. Met 315 disgenoten noteerde het W.E.G. een recordopkomst. Ook in 2007 schuiven we aan voor een exquis diner. Op 27 februari zal Vlaams minister-president Yves Leterme als gastspreker zijn eigenzinnige visie op Elsschot verwoorden, waarna Antwerps stadsdichter Bart Moeyaert zal zorgen voor een opmerkelijke, Elsschottiaanse literaire afsluiter. Markeer deze datum alvast met rode stip in uw agenda.

Het noodlot was erg hard voor Elsschots jongste dochter Ida De Ridder en haar familie. In januari overleed haar dochter Nora Dequeecker. Voor haar schreef Ida De Ridder een ontroerende brief in deze *Achter de schermen*. Eind vorige maand overleed haar dochter Jo Dequeecker na een langdurige ziekte. In naam van de leden van het W.E.G. bieden wij Ida en de hele familie onze gevoelens van deelneming aan.

Op 9 mei stelde Eric Rinckhout zijn boek *Dwaalspoor. Op zoek naar de waarheid achter Het Dwaallicht van Willem Elsschot* voor. Een aanrader, maar dat ontdekt u natuurlijk zelf bij het doorsnuffelen en het lezen van deze zending.

Cyriel Van Tilborgh
Voorzitter

COLOFON

Deze editie van de nieuwsbrief *Achter de schermen*, uitgegeven door het Willem Elsschot Genootschap v.z.w., verscheen in juni 2006 in een oplage van 850 exemplaren, bestemd voor de leden van het W.E.G.

Lezersservice

<http://www.weg.be>
info@weg.be
Bank

België:

KBC Bank - Antwerpen 409-8578841-11
Nederland:

ABN AMRO BANK - Breda 53.28.777.13

Secretariaat

Lijsterbeslaan 6 | B-2920 Kalmthout | België
tel. & fax: 03/666.78.70

Redactie

Koen Rymenants
(koen.rymenants@arts.kuleuven.be)
Cyriel Van Tilborgh
(cyriel.van.tilborgh@skynet.be)

Bestuur

Voorzitter: Cyriel Van Tilborgh
Vice-voorzitter: Vic van de Reijt
Bestuursleden:
Jan Maniewski
Yvan De Roover
Janny Nijhof
Koen Rymenants
Erika Pelemans
WEG-fotograaf: Alain Giebens
(alain.giebens@skynet.be)

Ereleden W.E.G.

AMVC-Letterenhuis
Athenaeum – Polak & Van Gennepe
Canvas
De Groene Amsterdammer
De Morgen
De Standaard
DiaLogica – Equilibris
Ernst & Young
Gazet van Antwerpen
Groep C & Slangen
Het Belang van Limburg
Het Parool
KBC Bank & Verzekering
Knack-Weekend
Lessius Hogeschool
McKinsey & Company
Mercator Verzekeringen
Meulenhoff | Mantar
Nijgh & Van Ditmar
Vlaams Fonds voor de Letteren
Vrij Nederland
VVL BBDO

Lay-out & druk

Jan Vanriet, Jan Depover
EPO